

עוד הביא הריטב"א לפרש שהישראל עומד על גביו לשמור שלא יתן בו יין לאחר זפיתה. ודחה זאת 'דלישנא דעומד על גביו לא משמע אלא לשמור בשעת מעשה'. ואולי י"ל לפי האמור לעיל שדרכם היה ליתן יין נוסף לאחר מריחת הזפת, להעביר הקוטרא, וצריך ניגוב במים ואפר – על כך אמרו שאם ישראל משגיח שלא יתן אלא בעשיית הזפת – אינו חושש וא"צ ניגוב. ואפשר שזו כוונת הר"ן כאן.

'הלכה למעשה, ממלאן מים שלשה ימים ומערן' – הש"ך (יו"ד קלה סקל"ג) רצה לחדש שכלי יין שידוע בוודאי ששהה בהם יין יותר מ'מעט לעת' – אין די להכשירם במילוי ועירווי ג' ימים [וגם לא בהגעלות גרועות, שכתבו הראשונים שמספיקות בכלי יין] אלא צריך הגעלה גמורה ברותחין כבכל מקום, שהרי בכל מקום הדין 'כבוש הרי הוא כמבושל'. הלכך לא אמרו שמועיל מילוי ועירווי אלא בשאין ידוע בודאות שהיה בתוכם יין מעט לעת. אלא שכתב שאין כן משמעות כל שאר הפוסקים. ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג לב) הורה למעשה להכשיר כלי יין במילוי ועירווי. וכתב שהש"ך עצמו אין ברור אם דעתו כן לדינא, וגם אם כן, הלא זו דעת יחיד כנגד שאר הפוסקים [וכבר פסק הגוב"י שהעיקר לדינא שמוטר. וכן הביא בשבט הלוי ח"ה קפו].

כתבו הפוסקים (קלה, יב): אותם ג' ימים, אין צריך שיהיו רצופים בדוקא, ואף לכתחילה יכול למלאת שלש פעמים בשלש יממות מפוזרות (רשב"א, טור), ובלבד שבכל פעם יהיו המים 24 שעות, אבל פחות מכן – אינו כלום. [והריטב"א כתב שלא ישהה את הכלי מעורה בין מים למים יותר מכ"ד שעות].

(ע"ב) 'דבר שאין מכניסו לקיום הוא, משכשכן במים והן מותרין' – כתב המרדכי (והובא ברמ"א יו"ד קלה, טו. ואילו הראב"ה כתב להשיב על זה): כלי שמכניסים בו יין לעמוד בו שלשה ימים, הרי הוא בגדר כלים שמכניסים לקיום. וטעון מילוי ועירווי ואין די בשכשוך [ולכן המילוי ועירווי שיעורו גם כן שלשה ימים].

והמאירי הביא כאן כמה שיטות נוספות בהגדרת מכניסו לקיום, ומסיק: 'ולדעתנו, כל שדרך להצניע בו יין לזמן ושלא לשתותו אלא אחר אי זה זמן שיהיה – הרי זה מכניסו לקיום, וכל שאין אדם מכניסו אלא לצורך שלחנו ולהריק ממנו לכוס, כגון אישיות וקיתונות וכדים קטנים – אין זה קיום'. כלי שאין רגילים אנשים להכניסו לקיום, והכניס בהם יין לקיום – צריך מילוי ועירווי, שאין הולכים בדבר אלא אחר דעתו שלו. אבל אם לא כיוון להכניס לקיום, אע"פ שעמד שם זמן מרובה אינו כלום, שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים (כן כתב המאירי, וכן צידד בבית יוסף).

דף לד

'מתענין לשעות' – ונפקא מינה [מלבד תפילת תענית שהוא פועל יוצא, כמשמעות הלשון 'מתענין לשעות ואם השלים מתפלל תפלת תענית' הרי ענין נוסף], שנחשבת זו כ'תענית' שאין יכול לחזור בו מקבלתו, כדין נדרי הקדש (ריטב"א).

שיטת ר"ת (ע' תד"ה מתענין) שמועילה קבלת תענית בלב, כנדרי הקדש שחלים בלב, כדילפינן מוכל נדיב לב עלות. ויש חולקים וסוברים שצריך אמירה בדוקא (ע' בתוס' רבנו אלחנן; חו"מ ריב, ה; שו"ת מהרי"ק קסא. וע"ע באריכות ב'שעורים לזכר א"מ' ח"א עמ' עח ואילך).

עוד נחלקו ראשונים האם מועילה תענית שעות רק כאשר לא אכל כל היום, או גם כשאכל כבר, הרי זה מתענה לשעות.

וכן נחלקו האם צריכה תענית שעות קבלה מבעוד יום אתמול כשאר תעניות, או שמא די בקבלה שקיבל לפני שעות התענית. וכן דנו האם צריך קבלה בתפילה דוקא או אפילו בשוק (ע' בכל זה בראשונים כאן; רמב"ם וראב"ד תענית א, יג; רא"ש תענית פ"א יב; ריטב"א שם יב. וע' בית הלוי ח"א מא).

[ותענית חלום אינה צריכה קבלה (ע' משנ"ב תקסב ס"ק כו). וכן מבואר ברמ"א (רפח, ד) שיש אומרים שהישן שינת הצהרים וחלם לו חלום רע – יתענה מחצי היום עד חצי הלילה. (וע' באור הלכה שם). ומבואר שבתענית חלום יש תענית לשעות, שהרי אין כאן יום שלם, וגם אין צריך קבלה].

מי שקבל עליו תענית לחצי יום, אם מתפלל מנחה בעודו מתענה – יאמר 'עננו' כבכל תענית. ואם אכל קודם, אינו אומר 'עננו'. [מלבד אם היא תענית ציבור, שאז יאמר בתפילה 'ביום צום התענית הזה' (ולא 'ביום צום תעניתנו')] (עפ"י תשובת הגר"א אויערבך זצ"ל, מובא בהליכות שלמה ח"א טו, ג). ע"ע בדיני תענית שעות, בשאלות ותשובות לסיכום, תענית יא-יב.

'קנקנים של עובדי כוכבים לאחר י"ב חדש – מותרין' – כתבו הרשב"א (בשו"ת ח"א תקעה) והר"ן (חולין קיא): שישון כלי י"ב חדש לא מצאנוהו אלא בכלי יין, שתשימשם בצונן, אבל שאר איסורים שנתבשלו בכלי – אין מועיל ליישנן יב"ח. ואולם בשו"ת חכם צבי (עח) כתב להקל בזה בדיעבד. ואף כי למעשה נקטו הפוסקים להחמיר, מכל מקום צרפו דעה זו [אשר יש לה מקור גם בדברי הראשונים] לסניף להקל בנסיבות מסוימות, כאשר יש צדדים וספקות נוספים.

ע' פריסת היריעה בשו"ת יביע אומר ח"ז י"ד י. ושם הורה להקל בהפסד מרובה בכלי פורצלן שנשתמשו בהם לבשר ולחלב, ואח"כ שהו כמה שנים ללא שימוש, שיש להתירם. ולרווחא דמלתא יגעילם ג"פ. (ועיין לו עוד בח"א י"ד ו. ובשו"ת שבט הלוי ח"ח קפו).

'במה שימש משה שבעת ימי המלואים – בחלוק לבן. רב כהנא מתני: בחלוק לבן שאין בו אימרא' – מבואר בספרים הקדושים שבגדי האדם ובפרט בגדי כהונה, מרמזים על תיקון המידות והמעשים [כענין שכתוב (קהלת ט, ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים, ופרש"י דהיינו מעשים טובים]. ועל דרך זו האימרא שבשפת הבגד מרמזת על העמדת סייגים לשמירה יתרה מכניסת היצר אשר לפתח חטאת רובק, כי על ידי שנכנס מעט ללב האדם, קונה לו מקום שביתה שם ועלול לקרוע את הבגד כולו [ובמעיל ביחוד שהוא 'כליל תכלת', נאמר שפה יהיה לפיו סביב... לא יקרע]. וסתם בני אדם שאינם שלמים בלבותם, הרי הם צריכים לאחוז לעתים בנטיה קיצונית כדי להרחיק את היצר מעליהם, וכדרך שכתב הרמב"ם ז"ל, ואולם משה רבינו 'איש האלקים' אשר חומרו מזוכך, דרכו דרך המלך ואינו נצרך להתרחק יתר על המדה בשמירת שפתו וגבולו, ולכן שימש בבגדי לבן שאין בהם אימרא (עפ"י תכלת מרדכי לגאון מבראון, פר' צו ט. וע"ע אוהב ישראל סוף תצוה ובלקוטים חדשים שם בסוף שמיני).

'האי דורדיא דחמרא דארמאי...' – בדין שמרי יין וביטולם, ע' במובא לעיל ריש דף לב. וע' פרטים נוספים בשאלות ותשובות לסיכום.

'הני גולפי' – קנקנים (רש"י יומא יב. מגילה כו. קדושין פא. ב"מ מ: ר"ן נדרים מט:) או כדים (רש"י להלן עד:) וחביות (רש"י שבת מב: רשב"ם ב"ב עא.). ושל חרס הם.

(ע"ב) 'פעם ראשון ושני דנפיש שומנייהו – לא צריך למירמי בהו חמרא' – רש"י כתב שהיין מקלקלו. ואולם מדברי התוס' (והרא"ש) משמע שאין היין נצרך לשבח המוריים אך גם אינו מזיקו, וכיון שהוא יקר ממנו, אין להניח שערב בו יין. וכן משמע פשטות הגרסא בגמרא 'לא צריך למירמי' (עפ"י מהרש"א).

'גבי עגלי עבודת כוכבים ניחא ליה בנפחיה' – הנה מבואר במשנה לענין בהמת עולה, שאין מעילה בקיבתה מדאורייתא, ורק מדרבנן אין נהנין ממנה, והיינו משום שלא חל עליה קדושה כשאר גופה. ויש לשאול הלא לכאורה נוח לו בנפחה משום שבה הקרבן. (כן העיר הרב ע"ר שיחי', וצייד לומר כיון שחלק זה אינו קרב, והוא לא הקדיש אלא מה שהוא צורך הקרבן, הלכך לא חלה הקדושה על הקיבה. אלא שחזר והקשה מדין העור, שיש בו מעילה הגם שאינו קרב). ונראה לכאורה שבאמת אין כאן שבה, כי דוקא בשור שמן ומפוטם יש משום מצוה מן המובחר [וגם זהו רק מצד האדם, שמהדר במצוה לרוב חביבותה, אך כלפי שמיא מי איכא חשיבותא. ע' שבועות טו ובראשונים], אבל כאן הלא רק נראה מנופח בשל הקיבה שאינה קריבה, ושבחו אינו אלא כלפי מראית עין של בני אדם שישבחוהו על מעשיו. וזה אין שייך אלא בעבודת כוכבים.

'סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו – בשרו אסור הא פרושו מותרת' – מדברי התוס' (בד"ה בשרו) מבואר שדרשה גמורה היא ואינה אסמכתא. ויש לעיין מנין שגם פרש עולה מותר, הרי אין לנו קרא להתיר. וכי תימא דילפינן משור הנסקל לכל איסורי הנאה, הלא קדשים מחולין לא ילפינן. ולכאורה צ"ל שזוהו גילוי מילתא שאין הפרש בכלל הבהמה.

דף לה

'מאי כי טובים דודיך מיינ – כי אתא רב דימי אמר: אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם, עריבים עלי דברי דודיך יותר מיינה של תורה' – אף כי השיאו לדבר אחר כי לא רצה לפרש לו טעם הגזרה, כמו שאמרנו בסמוך [ואיתא בירושלמי (הובא בראשונים) שר' ישמעאל היה באותה שעה צעיר לימים], רמז לו במקרא זה על חשיבותם של גזרות חכמים המדוברות כאן – על חלב וגבינה של נכרים ועל שמנם. וזהו כי טובים דודיך' – חסר כתיב, מלשון 'דד' – רמז לחלב וגבינה הבאים מן הדד, טובים הם 'מיינ' – מאיסור יין נסך של תורה. וחברו מוכיח עליו: לריח שמניך טובים – רמז לגזרת שמנם, שהם טובים ועריבים יותר מיינה של תורה (עפ"י מהרש"א).

'כי גזרי גזירתא במערבא, לא מגלו טעמא עד תריסר ירחי שתא, דלמא איכא איניש דלא ס"ל ואתי לזלזולי בה' – הכסף-משנה (ממרים ב,ו) מבאר שהחשש הוא שמא יזלזלו אנשים בגזרה ולא תתפשט ברוב הקהל ונמצאת הגזרה בטלה, שאין ב"ד רשאים לכוף לילך בה כל שלא פשטה, כמו שכתב הרמב"ם. וכתב שמכאן למד הרמב"ם הלכה זו, כי אם ב"ד רשאי לכוף עליה, מה אכפת לנו אם יזלזל בה אדם, נכופנו – אלא משמע שאם יפקפקו בה ולא תתפשט אינם רשאים לכוף את העם, ולכן חששו שלא יזלזל בה אדם.

משמע מדבריו שאפילו אם בגלל זלזול בגזרת חכמים לא פשטה, ולא מפני שרוב הציבור אינם יכולים לעמוד בה – א"א לב"ד לכוף.

ולכאורה יש לשמוע לפי"ז מהקשר דברי הרמב"ם (שם ה-ז), שכמו כן לענין ההלכה שאם דימו ב"ד שפשטה בכל ישראל ועמד הדבר כן שנים רבות ולאחר זמן עמד ב"ד אחר ובדק וראה שאותה גזרה אינה פושטת, יש לו רשות לבטל הגזרה אפילו

אין חילוק בין כלים שלנו שנאסרו ע"י נכרי, לכלים שהיו שלהם מתחילתם (רבין בשם רבי שמעון בן לקיש), ולא בין נודות לקנקנים (רב אשי).
וכן אם נותן לתוכם ציר או מוריים (שלשה ימים. ריטב"א), או שֶכֶר (ושאר משקין מלבד יין. תוס') – מועיל לכלות את היין הבלוע בהם, ושותהו אף לכתחילה, ללא מילוי ועירוי. רב נחמן ורב יהודה אסרו בֶשֶׁכֶר, אבל הלכה כרבא ורבינא שהתירו.
החזרתם לכבשן האש עד שהזפת יתרפה (רב אשי) – ודאי מועילה להכשירם (רבי אמי). ואולם הכנים קסמין דולקים לתוכם (או מים רותחים. רש"י) – נחלקו רב אחא ורבינא, והסיקו להלכה שלא הוכשרו בכך.
הר' אלחנן נקט שאפילו יסיק מבפנים עד שאם היה זפת במחוץ היה נושר, אין מועיל להכשירו, כי חוששים שמא יחוס על הכלי משבירה ולא ישהה דיו. ומ"מ כתב הר"מ מקוצי שאם כופה החבית על אש גדולה כזו שהיד סולדת בנגיעתה מבחוץ – מותר (תוס').
וכתבו הראשונים כמה קולות בהגעלה זו, כיון שתשמישם בצונן. (ע' פרטי הדינים בתוס' וש"פ).
אופן נוסף של הכשרה לכלי יין של חרס – לכשנתישנו י"ב חדש (לד.).

כל האמור לעיל – בכלים ששימושם בצונן, אבל בחמין – כלי חרס אין לו תיקון אלא בהחזרתו לכבשן. וכלי חרס שנשתמשו בו בשאר איסורים בצונן, כגון בֶשֶׁכֶר – מועילה להם הגעלה (הגהות אשר"י; או"ח תנא, כא). ויש מחמירים לומר שבליעת שכר נחשבת כבליעה בחריפות שישנן דעות שאין מועילה הגעלה לכלי חרס (ע' טור שם ובהגר"א). ויש מי שכתב שאפילו בלא חריפות אין להתיר בהגעלה אלא בכלי שאינם בן יומו [ורק ביין אין לחלק בין בן יומו לשאינו בן יומו] (עש"ך יו"ד קלה סקל"ג).

ג. נודות שמזפתים אותם בשעת עשייתן, ועכו"ם נתן לתוכן יין בשעת הזיפות, וישראל עומד על גביו (לראות שלא יתן בו יין לאחר זפיתה (ריטב"א). ויש מפרשים ששומר שלא יגע הנכרי ביין שלא בשעת הזיפות [ולפירוש זה לא התירו אלא בעכו"ם המזפת ביין ישראל]) – אינו חושש, שהיין מתכלה ומתבטל בזפת. כן פרש רב זביד. ואילו רב פפא באר באופן אחר ואפשר שלשיטתו אסור, אבל נקטו ראשונים כרב זביד (שרב פפי ורב אשי נשאו ונתנו לשיטתו).

ד. לפרש"י, רב פפי אמר לשמוע מדברי רב זביד שעכו"ם שהשליך יין למלח של ישראל – לא אסרו, כיון שהיין אבד מיד, נעשה כזורק מים לטיט. ורב אשי דחה הראיה מדברי רב זביד שהרי היין אינו הולך לאיבוד אלא ניכר במלח.

התוס' תמחו מה עלה על דעתו של רב פפי להתיר, הלא טעם היין ניכר במלח. לכך פרש רבנו תם שהמדובר על השלכת יין למקום עשיית המלח, ומפני שהאור שורפו וכלה שם התיר רב פפי. ופסק ר"ת כרב פפי [שגם רב אשי לא נקט כן כהלכה פסוקה אלא רק דחה הראיה מרב זביד להתיר]. ומתוך כך התיר מלח אעפ"י שרגילים להשליח עליו דם בשעת רתיחה.

דף לד

- גד. מה דינם של המאכלים דלהלן, באכילה ובהנאה?
א. חרצנים וזגים ושמרי יין של עכו"ם.
ב. מוריים של עכו"ם.

- ג. גבינת בית אונייקי (= שם מקום מסוים); ר"מ אסר בהנאה, מפני שרוב עגלים של אותה עיר נשחטים לעבודת כוכבים, והואיל ומעמידים את הגבינה בקיבה, יש לחוש שמא העמידה באותם עגלים, [הגם שהם מיעוט מכלל הבהמות, רבי מאיר חושש למיעוט]. והכמים מתירים בהנאה [שאינן חוששים למיעוט]. אבל באכילה גזרו על כל גבינותיהם, כדלהלן.
- הלכה כחכמים [אעפ"י שלרבי יוחנן (לט): דייקו מסתם משנה כרבי מאיר].
- ד. בהמה שנשחטה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעכו"ם; ריו"ח אוסרה בהנאה מיד (אפילו לא נזרק דמה לעכו"ם) כדין תקרובת, שסובר 'מחשבין מעבודה לעבודה' ולמדים חוץ מפנים. וריש לקיש מתיר. ולדבריו אינה אסורה אלא כשאומר שהשחיטה עצמה תהא לעבודת כוכבים.
- הלכה כרבי יוחנן. ונחלקו אמוראים (בסנהדרין סא) האם חיובו במיתה אם לאו. יש שפסקו לחייב
- ג. גבינת בית אונייקי.
 ד. בהמה שנשחטה במחשבה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים.
 ה. פרש בהמה שנאסרה בהנאה.
- א. רבי מאיר אסר חרצנים וזגים של עכו"ם בהנאה, וחכמים אסרום רק בעודם לחים, כלומר עד י"ב חדש, ואילו היבשים (= לאחר י"ב) – מותרים באכילה.
- מדובר כשהפרידים מן היין לאחר שכבר נאסר ביד הנכרי, שירד היין לבור, אבל אם שלה החרצנים מן היין קודם המשכתו אל הבור – מותרים (רא"ש, ר"ן).
 וכן הדורכים ענבים בחבית, אע"פ שהיין צף עליהם למעלה – מותרים (תוספתא פ"ח; רמב"ם יא, ג; כל בו הובא ברמ"א יו"ד קכג, יד. ופשוט שחרצנים וזגים לבדם שנגע בהם נכרי אינם אסורים, שאין ניסוך אלא ביין).
- וכן הדין בשמרי יין של נכרים – לאחר י"ב חדש מותרים.
- לדעת רבנו אפרים הוא הדין כשנתייבשו בתנור, דינם כיבשים ומותרים. ואילו ר"ת הורה בין בפסולת הענבים בין בשמרים שאינם מותרים אלא לאחר שעשו מהם תמד ויצא טעמם, וגם עברו עליהם י"ב חדש, אבל לא נתקיימו שני תנאים הללו – אסורים.
- שמן הנעשה מחרצני ענבים – העלה בשו"ת יביע אומר (ח"ו יו"ד יא) להתיר, וכהוראת החתם-סופר (ביו"ד קיז). וע"ע שבט הלוי ח"ב סו"י נב. וכן נראה שנקט בשו"ת מנחת יצחק ח"י עא).
- יין-שרף הנעשה מחרצנים וזגים – כתב בשו"ת מנחת יצחק (שם) לאסור, וכדברי ה'צמח צדק' (עה) והמהרש"ם (ח"א טו). ואפילו בחומץ הנעשה מאותו י"ש, הביא שם מחותנו שכתב להחמיר. וע"ע בפסקים וכתבים לגר"י הרצוג (יו"ד ח"א מב) שאסר ספירט העשוי מדבש של ישמעאלים שנעשה מענבים.
- ב. מוריים (= רוטב של דגים כבושים) של עכו"ם, רבי מאיר אסרם באיסור הנאה מחשש תערובת יינם, וחכמים מתירים בהנאה (משום שאין האיסור עומד בעינו. לה.).
- מוריים של אומן – מותר, שהאומן מקפיד שלא לערב בו יין (ומשום דגים טמאים אין לחוש, שאין עושים מוריים מהם. רש"י). ודוקא בנתינה ראשונה ושניה של המים והמלח בקרבי הדגים, שעדיין שומנם רב, אבל בפעם השלישית – חוששים לעירוב יין [ואסור באכילה כדברי חכמים, ולר"מ אף בהנאה]. ודוקא במקום שכדאי להם העירוב, כגון שהיין זול מהמוריים וכד'.
- ג. גבינת בית אונייקי (= שם מקום מסוים); ר"מ אסר בהנאה, מפני שרוב עגלים של אותה עיר נשחטים לעבודת כוכבים, והואיל ומעמידים את הגבינה בקיבה, יש לחוש שמא העמידה באותם עגלים, [הגם שהם מיעוט מכלל הבהמות, רבי מאיר חושש למיעוט]. והכמים מתירים בהנאה [שאינן חוששים למיעוט]. אבל באכילה גזרו על כל גבינותיהם, כדלהלן.
- הלכה כחכמים [אעפ"י שלרבי יוחנן (לט): דייקו מסתם משנה כרבי מאיר].
- ד. בהמה שנשחטה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעכו"ם; ריו"ח אוסרה בהנאה מיד (אפילו לא נזרק דמה לעכו"ם) כדין תקרובת, שסובר 'מחשבין מעבודה לעבודה' ולמדים חוץ מפנים. וריש לקיש מתיר. ולדבריו אינה אסורה אלא כשאומר שהשחיטה עצמה תהא לעבודת כוכבים.
- הלכה כרבי יוחנן. ונחלקו אמוראים (בסנהדרין סא) האם חיובו במיתה אם לאו. יש שפסקו לחייב

(תוס' לעיל כו: ועוד) ויש שכתבו שלא הוכרע הדבר (ע' לקוטי הלכות סנהדרין שם).

ה. פרש (= תכולת הקיבה והמעיים) של איסורי הנאה כגון שור הנסקל – מותר, והמקדש בו את האשה – מקודשת, מפני שאינו חלק מן השור. ואבעית אימא קרא: ולא יאכל את בשרו – הא פרשו מותר. אבל פרש של שור של עבודה כוכבים – אסור, מפני שנוה לו באותו פרש שהרי חפץ בנפח הבהמה. ואבעית אימא קרא: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (רב אחדובי אמר רב).

תענית שעות, מהותה ודיניה – נתבאר בתענית יא-יב.

דף לה

נה. א. מפני מה אסרו גבינות עכו"ם באכילה?

ב. מפני מה אסרו חלב שלהם?

ג. מה דין פתם ושמןם?

א. גזרו חכמים על גבינות עכו"ם לאסרם באכילה. [מבואר בגמרא שגזרה זו נגזרה בימי רבי יהושע ורבי ישמעאל או קרוב להם. וע' בירושלמי שבת א, ד, תשב"ץ ח"ג י; 'הירושלמי כפשוטו' עמ' 41]. ומשום מה גזרו? – רבי יהושע בן לוי אמר: משום ניקור (הנחש). [רבי ירמיה דחה: אלא מעתה יבשה או ישנה יהיו מותרות, שהארס אינו מניח לישן וליבש].

רבי חנינא (י"ג: רבי ירמיה) אמר: לפי שאי אפשר לגבינה בלא צחצוחי חלב. (פרש"י: אעפ"י שחלב טמא אינו מתגבן, חוששים באותם צחצוחים לחלב טמא. והתוס' פרשו (כאן ולהלן לט): שלר' חנינא הטעם הוא משום ניקור כדברי ריב"ל, והכוונה לומר שהארס נמצא באותם צחצוחים שאינם מתיבשים).

שמואל אמר: מפני שמעמידים אותה בעור קיבת נבלה.

ר' אדא בר אהבה: מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר.

רב חסדא: שמעמידים אותה בחומץ.

רב נחמן בר יצחק: שמעמידים אותה בשרף של ערלה. [והקשו על שני טעמים אלו, שאם כן בדין היה לאסור אף בהנאה].

א. רבי יהושע שאמר לרבי ישמעאל הטעם לאיסור גבינות משום שמעמידים בקיבה של עבודה זרה, לא נתכוין אלא לדחותו, אבל אינו סובר כן באמת, שאין חושש למיעוט, וכל שכן למיעוטא דמיעוטא (עפ"י תוס' לד:).

ב. רבנו תם כתב שנוקטים לעיקר הטעם משום ניקור, ולכך בזמנינו שאין הנחשים מצויין – לא מצינו טעם פשוט לאסור. ומ"מ צדדו בתוס' לחוש לטעמים האחרים. וכן הרמב"ם (מאכ"א ט, טז) נקט טעמו של שמואל, משום העמדה בעור קיבת נבלה.

ג. יש מתירים גניבת גויים במקום שרגילים להעמידה בפרחים וכד', וביחוד כשניכר הדבר בגבינה. ואולם המנהג לאסור אם לא במקום שנהגו בו היתר מקדמונים, ואין לפרוץ גדר (ערמב"ם מאכ"א ג, יד; רמ"א וב"י יו"ד קטו).

ד. יש מתירים כאשר ישראל רואה את עשיית הגבינה, ויש מצריכים לראות משעת החליבה (ע' יו"ד שם).